

ARCHEOWIEŚCI
CENTRUM ARCHEOLOGII ŚRÓDZIEMNOMORSKIEJ
IM. KAZIMIERZA MICHAŁOWSKIEGO NR 11

LIBAN

JIYEH/ PORPHYREON

Współczesna nadmorska miejscowość **Jiyeh** położona 25 km na południe od Bejrutu, w dzisiejszym Libanie, kryje ważne pozostałości rozległej **rzymsko-bizantyjskiej osady** identyfikowanej ze starożytnym **Porphyreon**. Wykopiska Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW pod kierunkiem dr. Tomasza Waliszewskiego (IA UW) są tu prowadzone od 2003 roku i stanowią kontynuację prac rozpoczętych w 1975 roku przez misję libańską. Badania przeprowadzone w latach 2003-2005 miały w dużym stopniu charakter ratowniczy (stanowisko zagrożone było zniszczeniem), pozwoliły jednak na zlokalizowanie ważnego centrum produkcji ceramiki z okresu późnohellenistycznego oraz wczesnorzymskiego.

Porphyreon

W roku 2008 rozpoczęty został nowy, trzyletni program mający na celu poznanie zabudowy oraz chronologii Jiyeh/ Porphyreon. Badania skoncentrowane zostały w kwartale mieszkalnym datowanym na okres wczesnorzymski (I w. p.n.e. – I w. n.e.). Pochodzące stąd domy i budynki, na które składa się ponad 70 pomieszczeń, zbudowano z lokalnego piaskowca. Zachowały się one nadzwyczaj dobrze: do wysokości aż 2-3 metrów. Polscy archeolodzy chcą się dowiedzieć m.in., jaki był systemem ulic i dziedzińców oraz jak funkcjonowała cała osada. Wyjątkowość stanowiska polega na tym, że kwartał mieszkalny z Jiyeh/ Porphyreon to obszar o powierzchni około 15 arów - najbardziej rozległy i zwarty kompleks tego charakteru na całym wybrzeżu libańskim. Jest to prawdziwa kopalnia informacji na temat funkcjonowania miasta i życia codziennego jego mieszkańców.

Dzielnica mieszkalna Porphyreon (fot. M. Bogacki)

Feniccy „przodkowie”

Archeolodzy postanowili dowiedzieć się także, co działo się w Porphyreon zanim rozkwitło tu rzymskie miasto. W tym celu na terenie kwartału mieszkalnego zrobiono cztery wykopy sondażowe. Przyniosły one zdumiewające wyniki – okazało się, że stanowisko było zasiedlone także we wcześniejszych okresach - znacznie wcześniej niż się tego spodziewano: od późnego okresu epoki brązu (XV wiek p.n.e.), czyli od czasów Fenicjan począwszy, poprzez epokę żelaza, do okresu persko-hellenistycznego (V-II w. p.n.e.). Jak komentuje dr Waliszewski, w ciągu jednego sezonu historia stanowiska cofnięta została o 12-14 wieków wstecz, gdyż do tej pory w Jiyeh/ Porphyreon znano jedynie osadnictwo sięgające czasów rzymskich. Odkrycie to jest niezwykle istotne z jeszcze jednego powodu – rzuca ono światło na ciągle niedostatecznie poznaną historię osadnictwa fenickiego w Libanie. Szczególnie cenne mogą się okazać informacje na temat charakteru przejścia od epoki żelaza do okresu hellenistycznego.

Bazylika

W Jiyeh/ Porphyreon częściowo odsłonięto również bazylikę bizantyjską (V-VII wiek n.e.), znaną już wcześniejszym badaczom. Obiekt ten o długości ponad 40 m jest największym na wybrzeżu libańskim kościołem z tego czasu poznany metodami archeologicznymi. Prace wykopaliskowe będą kontynuowane w części zachodniej bazyliki, w której archeolodzy spodziewają się znaleźć elementy organizacji liturgicznej kościoła i ślady mozaik, oraz w części północnej i południowej, które kryją aneksy budynku.

CHHIM

Misja dr. Waliszewskiego kontynuowała także badania na libańskim stanowisku **Chhim** - niewielkiej **osadzie z I wieku n.e.** położonej 30 km na południe od Bejrutu. Prace polsko-libańskiej misji archeologicznej prowadzone są tam od 1996 (z przerwą spowodowaną wojną w 2006 roku). W tym sezonie zakończono eksplorację cysterny, która znajduje się pod murami świątyni rzymskiej. Wszystko wskazuje na opuszczenie cysterny i jej użytkowanie w roli śmietnika w ciągu wieku VI n.e. Wrzucone tam śmiecie pochodziły prawdopodobnie z chrześcijańskiej bazyliki zbudowanej w końcu V wieku n.e. Dla archeologów takie „śmiecie” to oczywiście łakomy kąsek. Z cysterny pochodzi cały zespół drobnych zabytków – znaleziono m.in. importowaną ceramikę, lokalne szkło, lampki oliwne - wszystkie datowane są na połowę VI w. n.e. Takie znaleziska są często kluczem do poznania różnych tajemnic, w tym przypadku dotyczących funkcjonowania świątyni, życia mieszkańców Chhim i ich kontaktów z innymi ośrodkami i kulturami.

Tekst: Tomasz Waliszewski
Redakcja: Zuzanna Wygnańska